

2011, as letras da escuridade. Aproximación á figura de Lois Pereiro

Débora Álvarez Moldes
Galegoko Lektorea / Lectora de galego

Laburpena

El artículo que presentamos es un material didáctico especialmente diseñado para las materias de literatura gallega para alumnado de fuera de Galicia. El objetivo del mismo es presentar la figura del poeta Lois Pereiro homenajeadado en el 2011 a través del «Día das Letras Galegas».

Palabras Clave: Poesía gallega, siglo XX, Letras Galegas, Lois Pereiro.

Resumen

El artículo que presentamos es un material didáctico especialmente diseñado para las materias de literatura gallega para alumnado de fuera de Galicia. El objetivo del mismo es presentar la figura del poeta Lois Pereiro homenajeadado en el 2011 a través del «Día das Letras Galegas».

Palabras Clave: Poesía gallega, siglo XX, Letras Galegas, Lois Pereiro.

Abstract

The present article is a didactic material designed especially for the topics of Galician literature for students outside Galicia. Its aim is to present the poet Lois Pereiro whom 2011's edition of «Día das Letras Galegas» (The Day of Galician Literature) payed tribute to.

Key words: Galician poetry, 20th century, Letras Galegas, Lois Pereiro.

INTRODUCCIÓN

«Un punk calado, irónico e amable, un dandi esguíu». Estas son as palabras coas que Manuel Pereiro, seu irmán, o define. Ímonos mergullar na vida e obra dun poeta afastado dos canons clásicos de referencia, unha figura da contracultura e da modernidade, Lois Pereiro.

Este poeta vai vivir os grandes cambios cara á modernidade que o mundo coñeceu na segunda metade do século xx. A súa vida dilátase entre as décadas dos 60, 70, 80 e morre en 1994, o que o fará testemuña da chegada da tecnoloxía. Esa tecnoloxía que colocaba un home na lúa e un televisor en cada casa desde onde velo, a mesma que achegaba o cinema a cada cidade, ou a que lle amosaba as innovacións musicais neses trebellos chamados *cassettes*. Porén, tería que presenciar os derradeiros movementos da guerra fría, as primeiras consecuencias do armamento nuclear no desastre de Chernóbil, que levaría ao colapso da URSS e á caída do muro de Berlín. Do outro lado do Atlántico os levantamentos militares que daban paso a ditaduras, como a chilena, ou o armamento de grupos indixenistas, como os mexicanos. En Oriente comezaban as loitas descolonizadoras, como a afgá que loitaba pola caída do control soviético. Mentres aquí en España vivía os derradeiros anos do réxime franquista e os primeiros pasos de transición política cara á democracia. Unha democracia que botaba a andar entre os últimos asasinatos (os avogados laboristas de Atocha) e as consecuencias dunha crise económica mundial. Un estancamento da actividade produtiva, unha subida da inflación dun 20% e un desmantelamento da pequena industrialización, que fora acometida nomeadamente no sistema ferroviario, e aquí en Galicia en Monforte de Lemos, onde Lois se converteu en testemuña de excepción. Mais voltemos ao comezo.

1. A VIDA DO AUTOR

Lois Pereiro nace en Monforte en 1958, fillo de Inés Pereiro Pontón, mestra, e de Manuel Sánchez Vila, un licenciado en Dereito que rexentaba unha cristalaría no baixo da casa onde vivían na rúa Ourense. Lois era o segundo de tres irmáns. O primeiro Xosé Manuel do que o separaban 17 meses, será o seu compañeiro inseparable tanto no eido vital coma no cultural, a pequena Inés nace en 1965. A súa familia viña de instalarse en Monforte vidos da comarca do Incio, coa que seguían a manter unha moi estreita relación.

Desde sempre os cativos terán un contacto continuo coa lectura, de nenos como premio tras as visitas ao médico abordaban a librería Souto onde foron coñecendo as primeiras novelas de Xulio Verne, Emilio Salgari e os cómics de Hergé. Tamén en Monforte tiñan tempo para se perderen na librería Mapa onde súa nai lles tiña aberta unha conta. Vai ser nesta última onde Lois pegue o salto da lectura infantil e xuvenil cara textos para adultos, así de forma prematura deixará de lado os «Tintíns» para mergullarse na poesía de Valéry e nas novelas de Maiakovski, Pound e Kafka.

Aos 17 anos quen fora un neno máis ben tímido e calado era un rapaz que recitaba os simbolistas en francés nas discotecas compartía a Velvet, Bowie ou King Crimson.¹

Dos Escolapios de Monforte marcha a Madrid, onde comeza os estudos de Socioloxía, máis co gallo dos días de loito pola morte de Franco volve a Monforte, onde comeza a traballar co seu pai na cristalaría.

Quería empregarse nas plataformas petrolíferas do Mar do Norte ou ser camioneiro internacional e percorrer toda Europa sen parar, detectando as fronteiras soamente polo idioma que se escoitaba na radio (MARTÍNEZ 2011:46).

Moitos viron neste regreso a imposibilidade de vivir afastado de Piedade Cabo, quen será non só a súa inseparable compañeira senón tamén a súa «siamesa».

Todo lo que alguna vez fue nuestro no puede existir más que en nuestra sangre que sigue su camino guiada por la venas de cada uno entremezcladas solo en el cerebro. No somos siameses, pero tu tienes mi alma y yo la tuya, sin que sepamos nosotros cómo y cuándo. (PEREIRO 2010:15).

Xunto a ela coñece a Baudelaire, Rimbaud, Chekhov ou Raymond Carver e comezan unha andaina vital na que a literatura é o centro de todo. Mais non só a literatura convencional, tamén a literatura que se agocha nos textos das cancións de David Bowie, The Velvet, Lou Red, Patti Smith, etc. E sobre todo a literatura do cinema, ao comezo achegarase ao cinema a través das revistas especializadas das que era subscritor, xa que pola época non tiña acceso á proxección das grandes obras. Despois a través das interminables horas de *cineforum* en Madrid.

A segunda vez que marcha a Madrid faino con Piedade e esta vez matrículase na Escola Oficial de Idiomas de Madrid para estudar inglés, francés e

¹ SÁNCHEZ PEREIRO, X.M. *Biografía Lois Pereiro*. Real Academia Galega. 05-06-2010: <http://www.realacademiagalega.org/figuras-homenaxeadas/>

alemán. Por estas datas xa escribira bastantes textos e agora embárcase nunha empresa editorial moi peculiar xunto a seu irmán Xosé Manuel, a Manuel Rivas e Antón Patiño. Fundan a *Loia*, revista practicamente artesanal que dá á luz catro números e na que Lois dá a coñecer os seus primeiros versos.

A literatura que admiraba levouno a querer coñecer os espazos onde viviran os seus autores de cabeceira, comezou visitando os países celtas na busca das pegadas de Jim Morrisson, Dylan Thomas, Yeats, Joyce... seguiu á volta de Amsterdam na Bretaña francesa buscando os camiños que o levaban a atoparse con Flaubert e co seu admirado Xulio Verme. Mais as viaxes e todo o seu mundo parou no ano 1981, data na que se ve afectado polo envelenamento polo aceite colza que se comercializou na época de maneira ilegal e que levou á hospitalización dunhas 60.000 persoas e a un milleiro de persoas á morte. Lois foi o máis afectado do seu piso de Madrid e tras unha primeira rehabilitación na capital decide volver a Monforte. A enfermidade e a súa evidente drogo-dependencia deixaríanlle unhas secuelas físicas que o transformarían na figura mirrada que amosaría ata o final da súa vida. Piedade fala da adicción do poeta á heroína como resultado do momento e da cultura que lles tocou vivir «toda a culpa foi de Lou Reed e do seu «Perfect Day»».

A súa evolución posterior [ao envelenamento polo aceite da colza], a adicción á heroína, foi a lóxica. Tratábase dunha decisión intelectual para unha persoa que mamara de Rimbaud e de Baudelaire, que fabulaba con suicidarse no río Ouse como Virginia Woolf ou acabar nun psiquiátrico como Hölderlin e como Pound. Nunca houbo a menor delincuencia (LOPO 2011: 73)

Tras a súa recuperación trasládase á cidade herculina onde vivirá con seu irmán. Aquí comeza de novo a súa andaina literaria recibindo o seu único premio de poesía por «Atrocity Exhibición» outorgado pola Asociación Cultural O Facho. Nesta cidade atoparase de novo con Manuel Rivas no colectivo poético De amor e Desamor onde vai participar en recitais poéticos e nas antoloxías publicadas polo grupo, a primeira en 1984 e a segunda no seguinte ano. Ademais de Manuel Rivas comparte recitais con Pilar Pallarés, Lino Braxe, Miguel Anxo Mato-Fondo, Miguel Anxo Fernán-Vello, Xavier Seoane entre outros membros do colectivo.

Nesta época da súa vida sobrevive grazas á dobraxe e ás colaboracións coa Radio Televisión de Galicia como tradutor dalgunhas series e películas (*Kung-Fu*, e *O espantallo e a señora King*). Ademais vai participar en programas de debate e proxectar nesta mesma cadea o guión de *Qué é Galicia?* Tamén aparecerá ante as cámaras na curtametraxe *Valle de Lágrimas*, dirixido por Jorge Demetrio Rodríguez.

Seguirán a aparecer textos seus na revista *La Naval*, proxecto fundado polo seu irmán. Vai ser esta unha época de eclosión social galega que nos deixa pegadas en multitude de accións culturais que se emprenderán nas cidades galegas. Estas actividades, que se vían guiadas por unha sorte de contaxio do movemento madrileño da Movida, defendía un atlantismo definidor do ser galego e diferenciador do carácter mediterráneo. De feito esta foi unha das claves que guiou o encontro na Universidade Menéndez Pelayo de Santander, *Galicia: chove sobre mollado*, ao que chegaron abandeirados pola nova proposta de himno «Galicia gran carallo de sal».

Vai ser tamén nesta mesma época cando siga a colaborar noutros proxectos editoriais, como é o caso da revista fundada por Manolo Rivas *Luzes de Galiza. Revista de Liberdades, Crítica e Cultura*. Un dos seus incansables defensores e difusores dentro e fóra da cultura galega. Imos atopar nesta época tamén outra colaboración moi especial, a que levaba a cabo co grupo musical Radio Océano liderado polo seu irmán e cos que compartiu letras como a do seu «Narcisismo».

O seu primeiro libro individual non verá a luz ata 1992, *Poemas 1981/1991* en Edicións Positivas. Nesta década seguen as viaxes por Europa en compañía dos amigos e da familia e sempre buscando as pegadas dos seus escritores, como o venerado na infancia Hergé, creador de Tintín.

En 1994 a enfermidade vólvelle dar unha labazada, pero esta vez para sempre, diagnósticanlle a SIDA. A partir deste momento e ata 1996 cando morre, vai tentar deixar escrito todo o que quere sacar fóra antes de súa derradeira viaxe ao Ártico.

En 1995 sae publicado o seu segundo poemario *Poesía última de amor e enfermidade 1992/1995*. Tal e como el admite nunha entrevista despois da confirmación da súa enfermidade, sente unha necesidade extrema de pechar os seus escritos, de deixar constancia de todo o que bule no seu interior. A vida viña de ofrecerlle unha segunda oportunidade e non a ía desbotar.

Non sei por que, pero cando me din conta de que seguía vivo, sentín a necesidade de ser outro personaxe, souben que se quería seguir vivindo, tería que ser outro. Tería que escribir ou reescribir o que antes calara².

O 31 de xaneiro de 1996 no Café Moka da Coruña ofrece o seu último recital onde presenta o seu derradeiro libro acompañado de cancións e no que quere deixar constancia da motivación da escrita de cada un dos poemas elixidos, fálalle a un público ateigado de familiares e amigos. Fala da

² Parte transcrita da grabación do derradeiro recital no café Moka da Coruña en 1996.

súa vida, do amor, da dor, da enfermidade e da morte. Morte que xa ve achegarse de forma inminente e cóntalles os plans que ten para a súa derradeira festa:

Contoulles que tiña un xardín no Incio, de onde procedían os seus antepasados, e un sitio no cemiterio «cunha boa vista». Que aquel sería o seu Ártico cando chegase o momento. «Xa teño escollido o lugar » díxolles. «A min as cinsas non me van, nin a calor, non hai morte máis terrible que o incendio. Gustaríame, si, seguir na terra dalgún xeito». E leulles o seu epitafio:

«Cuspídeme enriba cando pasedes
diante do lugar onde repouse
enviándome unha húmida mensaxe
de vida e de furia necesaria». (MARTÍNEZ 2011:83)

E foi o día 24 de maio de 1996, casualmente o día que se resolvía o xuízo polo envelenamento do aceite da colza, cando morre na cidade da Coruña só uns meses despois do recital no Moka. Chegou a súa viaxe ao Ártico.

De ahora en adelante no parará/viajará día y noche sin cesar. Hasta que lle- gue a un sitio que sólo él conoce./un lugar del Ártico, frío y gélido/ donde piensa: esto será lo bastante lejos. Éste es el sitio. Y se tumba porque está cansado» (R. Carver) eso haré, pero aún no es el momento. 28-3-95 (PEREIRO 2010: 26).

2. A OBRA NON POÉTICA

Deixando de lado unha avultada nómina de artigos e recensións nas revistas do momento, sobre todo en *Luzes de Galiza* e *La Naval*, Lois Pereiro apenas deixou catro pezas en prosa, unha novela inacabada, un ensaio político social, un guión para televisión e unha sorte de diario poético.

Náufragos do paradiso, novela da que deixou escritos oito capítulos e que foi publicada postumamente no numero de homenaxe da revista *Luzes de Galiza*. Trátase dunha novela onde os personaxes aparecen nun contexto esvaecido e recordan o mundo persoal do autor. De feito poderíamos chegar a considerar a novela como biográfica e premonitoria onde a comunicación humana entra a debate dende un punto de vista simbolista. Na opinión de seu irmán, incluso poderíamos considerar a novela coma un texto pechado e non como unha novela inacabada:

Náufragos do paraíso é unha *long short story* que quizais se poida considerar inacabada (como toda a súa obra, en certo sentido), pero non incompleta. A frase final, referida ao protagonista, «Ninguén máis o volvería ver vivo desde entón», parece bastante concluínte.

Modesta proposición para renunciar a facer xirar a roda hidráulica dunha cíclica historia universal da infamia. Este longo título é o que encabeza o ensaio político social publicado no número 27 da revista *Luzes de Galiza*, case un manifesto onde con ton panfletario percorre os seus pensamentos e os seus autores de cabeceira:

Cando tiña dezaseis anos, Kropotkin fixome crer que podía ser posible a súa estratexia da «Conquista do pan»(...); a súa dereita, a expresión bondadosa e miope de Castelao ou Bóveda. Bakunin noutro asento da mesa, a CNT-FAI, Ricardo Mella; máis aló Engels e Marx, Trotsky e Lenin vixiando a porta; e logo Voltaire, Fourier e os «utópicos» Lafargue, Ho-Chi-Minh, «un, dous, tres, cen mil Vietnams!»... E a literatura, a Filosofía, a I Internacional, e a Internacional Situacionista, libertaria conciencia de ser libre á procura dunha Utopía persoal universal. (AMADO 2011:13)

Ata unha serie de preocupacións e medos premonitorios sobre o que o rodeaban. Temas como a sociedade da información, que nese momento se estaba a fundar, ou os movementos identitarios que na América do Sur levan á loita contra o neoliberalismo.

É moi curioso como en moito do material publicado sobre Lois hai referencias ao seu nihilismo e actitude individualista perante a vida, de feito nalgúns faise destacar a súa non adhesión a partidos políticos ou á súa non militancia expresa, concretamente no nacionalismo galego. Utilizan esta cuestión para falar dun autor afastado do contexto no que se insire e sen preocupacións socio-políticas, un autor *punk*. Queda demostrado coa publicación deste ensaio e coas opinións verquidas nas entrevistas realizadas en vida, que o mundo, e por suposto o mundo galego, entraban dentro das súas preocupacións.

E aquí, entre nós, «os bos e xenerosos» cos demais, seguimos a sufrir os nosos «tempíños» coma sempre, neboentos, queixosos e inmutables, sen rebeldía activa, sospeitando da nosa propia sombra e das intencións dos demais, odiados polo noso ser desta terra, desertando da mínima alteración dunha desorde eterna e case celular. Aquí nunca chegamos a verdugos e de nada, sexa malo ou bo; pero da nosa propia autoestima, dignidade, si.

¿Que é Galicia? Guión cinematográfico que apareceu publicado xunto ao seu primeiro libro *Poemas 1981-1991* e emitido na RTVG o 25 de xullo de 1988. Aquí Lois volve ofrecer a súa visión sobre Galicia a través dunha estética moderna, onde os xogos de cores e de transformación de imaxe comezaban a aparecer nas nosas pantallas.

Conversa Ultramarina, este material foi escrito entre marzo e xuño de 1995. Trátase dun feixe de escritos a modo de diario que Lois dirixe a Pie-

dade Cabo, que se atopa nos EE.UU. El mesmo explica que dende un tempo para aquí moveuse acompañado deste diario no que escribe durante todo o día e transcribe na máquina todas as noites. Aquí ademais dunha prolongada e intensa declaración de amor o autor fai un exercicio de sinceridade e de análise da súa situación, da súa enfermidade e incluso da súa escrita.

Sólo quiero saber cuánto tiempo, más o menos, y cómo. Sea cirrosis, cáncer de hígado, o «combustión espontánea», o nada más que lo que ya sabía; es que necesito saber del tiempo que dispongo para poder calcular bien las páginas de mi testamento en que os lego mi alma a quienes me quereis, de mi póstuma furia amorosa y literaria ante el mundo. (PEREIRO 2010:80)

Os textos do diario publicáronse acompañados das dúas cartas que Lois enviou a Piedade como presentación deste material. A día de hoxe discútese se Lois preparou este material con intención de que vise a luz nun futuro, e se Lois era plenamente consciente do valor dese escrito e por tanto da súa figura. O único que si podemos testemuñar é a nota que aparece na primeira carta:

Nota: Propiedad de Piedade R. Cabo. Impublicable e irreproducible, a menos que el beneficio que ello le reporte le sirva para comer un sandwich en Chinatown. (PEREIRO 2010:17)

3. OBRA POÉTICA DO AUTOR

Lois non apareceu publicado de maneira individual ata o 1992. Ata a chegada do seu primeiro poemario a súa poesía distribuíase nas revistas e nalgunhas antoloxías colectivas como as publicadas polo colectivo De Amor e Desamor, nos anos 1984 e 1985. Fóra de Galicia tamén vai aparecer na antoloxía de Julia Barrela no 1987 *Después de la Modernidad*, onde o coloca xunto a Bernardo Atxaga e Pedro Casariego, entre outros.

O primeiro material poético publicado foi unha serie de textos aparecidos na revista *Loia*, revista que de forma artesanal confeccionaban e poñían en circulación en Madrid. A día de hoxe podemos acceder a eses textos publicados baixo o título *Poemas para unha Loia*. Son 26 poemas escritos entre os 17 e os 22 anos pero que xa deixan claras as liñas temáticas futuras.

Nestas mesmas páxinas tamén comezan as marcas de estilo que van poboar a obra. Así, aparecen xa mostras de mestura idiomática, consecuencia se cadra dunha vida vivida en cinco idiomas; a súa linguaxe clara e precisa escapa a calquera tipo de ornamentación superflua; o seu marcado carácter culturalista aludindo tanto aos seus escritores de referencia como as cancións e as películas que o marcaban profundamente.

Xa aquí aparece un inconformismo que o leva á crítica da situación actual, á busca doutra posición no mundo, a posición da contracultura. Este desaxuste existencial lévao a admirar os sentimentos do suicida, a recordar os escritos de Maiakovski, lévao a temer un tempo futuro onde a violencia e a loita presente parece que non cesarán.

LAS MARIPOSAS SON VOLVOS

A luz astuta, Nico; estremecimiento de
tríptico anormal
completo e empapado
sen límite en mareas
o paso Violeta de barcos sen agulla
ou fio de principio a final
de final a principio
Prodixio de minuto?
mentres se ven e cantan un medo de
color ós manicomios
roupa gaseosa cando existe no salario
dos que nos desprecian
na extensión do ollo
«esa luz musical que percibe el espíritu»
temida e querida na inocencia
contestan con salvaxadas,
de catro en catro

* * *

DISPOIS DO TEMPO FRÍO

Dispois do tempo frío
sabes que estamos perdidos
entre un pouco
de violencia

as raíñas do corazón durmido(a)
no bosco escuro aínda se loita (b)
e fóra do mar area húmida(c)

co que alimentar aos nenos
que tería contigo
se unha nube azul baixase á terra

Pero dispois disto
queda o silencio
en guerra

PROPOSICIÓN

A tempo de tentar a principal caída
 despóxome da gloria e da semente de riqueza.
 Na face destes días primitivos,
 en posesión
 da culpa divina
 ou do misterio da Razón,
 escribir con delicadeza
 nunha caixa de Pandora
 de delor

CONSPIRACIÓN CONTRA LOIS

Non podemos alongar a nosa existencia.
 A morte, non sabe perdoar.
 MAIACOVSKI

E ti
 (crávate ben nos ollos esta imaxe)
 a
 solución
 etérea
 do suicidio.

Mentres, no amor aparecen eses trazos de naufraxio, de frustración e de desespero. A vida, o amor e a paixón non deixarán de loitar contra os seus contrarios de dor e morte nunha marca clarísima que nos traslada ao Romanticismo.

EIN MENSCH-HEITSBUCH

Thomas Mann
 Tomac Mahh

Que húmida palabra en comitiva
 deixa prever a vixilia dun amante?

A heroica entrega do corpo visitado
 por lóbregas figuras do século de febre
 no fío de alma enferma, aquela que descansa.

Un refuxio amoroso tece a face
 prácida de vítimas alegres,
 do dúo poseído dun senso do honor
 Ai, senso de honor!

En 1992 chega o seu primeiro libro en solitario *Poemas 1981-1991*. Nel recóllense 39 poemas e o guión *¿Qué es Galicia?*.

Fatalidade, autodestrución, referencias centroeuropeas, Handke, Wenders, Bernhard, o Berlín do muro de Berlín e a condición de autor de culto. (SALGADO 2011:27)

Estes son algúns dos tópicos cos que se presentou o libro e máis concretamente ao seu autor. Aquí atopamos xa a personalidade poética de Lois conformada totalmente e os temas que percorren os escritos destilan un desacougo existencial mergullado nun ambiente escuro e metalizado, post-industrial. Aquí a enfermidade, a dor e a morte conviven cun amor frustrado na maioría dos casos, que carreta a mesma dor e a mesma escuridade que as adicións ou as enfermidades.

ATROCITY EXHIBITION

Deixa un bico no espello
onde arde a miña sombra pola noite
e que podrezan xuntas
a imaxe da túa ausencia,
silueteada en roxo cos teus lavres,
e o perfil violento do meu soño
que enxendra amor gris fume
un odio carmesín
e na lingua e nos dentes sangue e semen.

CORPORAL (je t'aime...)

Da boca a furia, os dentes:
as armas da paixón
que a pel intacta exploran e profanan

Carne de luxo
amor
tóxico inxecta

Callado o frío na man e na ferida
formigueda insurxente
e cicatriza
entre os peitos posibles
doutro trunfo

Pois cada tres segundos
dúas pálpebras lubrican
os seus ollos hostiles que non cren.

ÉTER

A lus caíu da fiestra
 Co enorme mar de plumas da alborada
 Para anunciar que todo amor é inútil
 Mentres pinga con ritmo salvaxe
 A cortina xeada do teu odio

Nestes tres primeiros poemas atopamos o amor, mais este amor ten pegadas grises, metálicas e nebulosas. Un amor frustrado, é un amor inútil e fracasado.

A enfermidade aparece xa neste poemario como eixo temático, ela acompañaríao ao longo de toda a súa vida. De neno cunha serie de problemas odontolóxicos que o desdentarían de moi neno, logo a intoxicación polo aceite de colza, a drogadicción. O máis curioso é que neste momento aínda non coñece a derradeira enfermidade que vai padecer, mais si o sufrimento. E estanos a facer partícipes a través desta confesión dos seus terrores.

PRESENTIMENTO

Odiada
 intanxible
 e as veas convertidas
 en túneles de acougo e perigo
 sulagan o corpo en mil soños
 cando a lene espuma da sombra
 anuncia as visións
 que presinto.

Cal perfil de vento no ar quedo
 un tremor incerto persiste
 no espacio que o meu corpo invade
 na luz que descobre e pervirte
 a memoria gótica do terror
 que sinto.

E convírtese finalmente en silencio
 entre as ruínas do insomnio na alborada
 na máis feroz sentenza imaxinable
 no medo definido a que me deixe
 condenado a vivir só
 cos meus presentimentos.

NACISISMO

Sigo os pasos do sangue no meu corpo
 E coa unlla do meu dedo máis firme
 Abro un sulco vermello en media lúa
 Na vea que ma acolle tan azul.

E finalmente a morte, como presaxio e como sombra que rodea a súa existencia. Parece existir no poeta o convencemento de que a súa existencia non será dilatada, co que consegue no lector un abraio absoluto.

POEMA PARA P. ÓS TRINTA E UN ANOS
CAMIÑO DO CEO

Se a morte é un incidente necesario
 Que me penetre calada e sen furia
 A traizón e uniformemente cruel
 co suor que polas noites crea o fracaso
 dun corpo que coñece os seus dominios
 vencido pola ofensa
 continuada dos feitos.
 E así desculpará a miña derrota
 O medo que non sinto xa por ti

En 1995 sae á luz *Poesía última de amor e enfermidade 1992-1995* o que será o seu segundo e derradeiro libro. Trátase dun texto de 43 pezas divididas en tres partes, a primeira escrita entre 1992 e 1994 titulada «Poemas póstumos», a segunda parte «Luz e sombras de amor resucitado» escrita xa no 1995 e a derradeira «Poemas da morte sobrevivida a forza de paixón e sabotaxes». Títulos moi significativos que xa nos dan pistas de que estamos diante dun diario poético íntimo e persoal. Aquí, aparece xa unicamente a voz do autor, do autor Lois espido diante nosa.

Os poemas van aparecer acompañados de anotacións ou suxestións do autor, nelas temos desde textos dos seus autores de cabeceira, a cancións ou incluso textos de Lois, cos que nos coloca no punto desde onde cre que debemos facer esa lectura. Estanos a indicar o contexto desde onde debe partir a nosa comprensión. Pretende achegar as súas sensacións ao lector para facernos partícipes da súa fraqueza vivencial.

Poemas Póstumos

(e todo por facer da vida unha dose indolora
da verdadeira existencia, co seu sol e a súa
sombra; e do Soño Eterno, do *Big sleep*,
outro máis pequeno...)

IF I DIE BEFORE I WAKE...

O pasado apodrece baixo a terra
e o presente non flúe
é un río morto.

Pero esta vez non haberá resurrección
e o futuro é por forza alleo a min.

* * *

(eu son a morte..., dixo Oppenheimer,
Cando viu
Os efectos da bomba atómica que el contribuíra
A crear. Lembro a frase do Baghavad Guita:
Eu son a morte, a destructora de mundo.
Isto é algo semellante)

ACRÓSTICO

Somentes
intentaba conseguir
deixar na terra
algo de min que me sobrevivise

sabendo que debería ter sabido
impedirme a min mesmo
descubrir que só fun un interludio
atroz entre dous muros de silencio

só puiden evitar vivindo á sombra
inocularlle para sempre a quen amaba
doses letais do amor que envelenaba
a súa lama cunha dor eterna

substituíndo o desexo polo exilio
inicie a viaxe sen retorno
deixándome levar sen resistencia
ó fondo dunha interna
aniquilación chea de nostalxias.

O futuro desapareceu, ou polo menos a posibilidade do autor de chegar a el, só resta o presente. No poema «Acróstico» fai unha dura reflexión sobre a falta de futuro e sobre a enfermidade que o levará cara á morte, sobre a Sida que aparece nunha lectura vertical do poema. Ofrece unha visión do que o define como individuo, un individuo que non puido loitar contra si mesmo nin evitar o dano que producía ao seu redor. A proximidade da fin e os embates da enfermidade lévano a se descubrir vivo un día si e outro tamén.

le vent se lève. Il faut

Tender de vivre....

PAUL VALERY

REVISANDO OS DANOS

A man dereita á dereita do corpo,
 A man esquerda á esquerda.
 En plenas facultades,
 Teño a cabeza no centro do mundo
 E voulle cambiando os argumentos
 Ós meus soños escasos e prudentes.

Luz e sombra de amor resucitado:

...and after the last love song, i wrote
 all this for them, for her, for you...

I.

A inmersión no silencio é o que distingue
 Ós que aman con espírito suicida
 Dos que somentes son
 Un soño breve.

Na viaxe nocturna que emprendemos
 polo interior dun corpo diferente
 un acto de amor é un fluído urxente
 de suor, bágoas e esperma
 contra o medo

palabras desarmadas
 desexos que se perden
 na néboa de mil noites
 entre as sabas revoltas
 polo feroz presente
 de dous corpos que esquecen.

O amor aparece xa abrindo a segunda parte, un amor de fluídos que pode ser unha forma de escape do medo mais finalmente é un amor sen futuro que se perde en noites neboentas. No seguinte poema vémolos moi claramente, non ten nada que ofrecer e a proximidade da súa fin non lle permite ofrecerlle amor a ninguén, só pode ofrecer presente.

Mi corazón está con el que un día,
quitado el brillo breve, retirada la gracia,
que hasta allí le alentó,
en bajamar hostil todo cuanto nos hace
dulce la realidad, leve la vida, adorable la luz,
sabe decir: « no importa».
CARLOS BOUSOÑO, *Corazón partidario*

V

¿Qué lle podo ofrecer a quen me intente?
días contados de paixón inerte
e amor eterno sempre compartido
coa débeda obrigada a unha existencia
amortizada en pagos usurarios
conxugando os verbos vivir e amar
en primeira persoa do plural
reducidos ás formas do presente.

¿Qué lle podo ofrecer a quen me intente
se son un fío solto da esperanza
tecida e destecida
por Penélope?

Tamén aparece o amor como redentor, a través do cal atopará a única maneira de sobrevivir: se permanece o amor noutra persoa, no recordo doutra persoa.

un Lied de Mahler, sería a banda sonora:
Nun will die Sonn' so hell aufgeht
Na voz de Christa Ludwig
...por exemplo.
(tratamento para namorados, cando

A vida anoitece en cada óso, por exemplo.
Pero teño motivos, movementos, xestos,
Para sentirme feliz e satisfeito; e tamén
Para estampar o coche contra todo o que
Perdín no camiño de regreso.)

XVI
(ANÁLISE HEMÁTICA DO AMOR)

Co amor que se interpón
entre vós
e o meu medo
altéranse os parámetros orgánicos
dos meus restos en fráxil equilibrio
ben restaurados e supervisados.

E podería facer un Lied amargo
adicado ós meus seres máis amados
modificando as miñas CD4
e baixando o nivel de protombina
deste corpo que aboia en endorfinas
sen xeringas ou fármacos
Que as leven.

A sede por soñar aumenta a febre
a causa hemorraxias invisibles
exiliando do sangue ós hematíes.

Pero as bágoas lubrican o desexo
provocan máis nostalxia
e anestesian.

A amizade protexe e o amor cura
o odio contaxia e fire
a indiferencia mata.

Apagado este incendio sobrevívete libres
deste estertor final de quen vos ama.

«Poemas da morte sobrevivida a forza de paixón e sabotaxes», o final do poemario coincide coa reflexión sobre a fin, sobre a morte. E a rabia e impotencia que sente ao contemplar a febleza humana.

[(E se aínda hai máis vida de onde saíu esta,
Á que roubarlle palabras de amor e morte, voulle
Retorcer o pescozo ata que sinta noxo do que
Deixa atrás. Pero daquela xa terá penetrado
Nun remuíño de silencio e de humidade,
Calando máis a miúdo cada vez...)]

DECLARACIÓN

Amarte, vida, amarte case sempre,
 inda que sexas dura e leves entremedias
 piedade e odio intermitentemente.

Es ti a que sempre educas e aceleras
 a doenza letal dos que non se resignan
 a ignorar como es en realidade:

somentes un traxecto
 cómodo e aldraxante cara a morte,
 un tránsito inútil e innecesario.

Pero a ignorancia salva aos que non queren
 Arriscarse a perderte tan axiña
 A cambio da renuncia a profanarte.

E aqueles dentes que perdín
 Precisaríaos agora para defender
 As conviccións nas que me reafirmo.

Solidario e amable, se é posible,
 Ou lobo esteparario no desterro,
 Completarei o círculo insurxente
 Coas balas do desexo.

A valoración da vida fainos afrontar a uns poemas que, aínda tratando o tema da morte, irradian optimismo e tranquilidade. A consciencia de saber da súa inminente chegada fai que o autor asuma o feito e revise e analice a vida, o resultado é altamente positivo.

«Onde está o perigo medra tamén
 o que salva», pensaba Hölderlin...
 eu empezo a sabelo.)

A TRAVÉS DO COLCHÓN

Virá calada, oculta e con nocturnidade,
 chegando desde abaixo a través do colchón,
 entre as derivacións intuídas e temidas
 dunha vírica rebelión interna:
 a herdanza que conservo e atesouro
 como se fose a miña propia sombra.

Reaparece a necesidade de seguir vivo nos que quedan neste mundo, maneira única de seguir vivo.

Na poesía de Lois Pereiro resulta sinxelo atopar referencias aos movementos culturais e aos autores que inflúen nel. Algúns mesmo aparecen nomeados en paratextos que introducen os poemas coma se fosen dedicatorias. Outros podémolos intuír pegadas na súa escrita. O que si poderíamos facer é unha liña temporal de influencias desde o romanticismo, pasando polo simbolismo e o existencialismo e rematando no expresionismo centroeuropeo.

A linguaxe é algo moi característico no autor. Fóra das influencias expresionistas ou surrealistas que o levaban á busca da sinxeleza máxima, atopamos unha linguaxe inzada de palabras e frases noutros idiomas e unha serie de campos sémicos nunca utilizados na poesía galega ata ese momento. Os campos semánticos das enfermidades e do corpo humano nunca foran tratadas con tanta beleza e sonoridade.

Nos seus textos raramente atopamos puntuación, e parece que nos poemas nos que aparece quere imprimir un reforzo semántico. Tenta marcar de forma contundente o significado, sen que caiban segundas interpretacións, como ocorre nos versos sen ela. Mais este xogo tipográfico non se queda aquí, senón que o autor introduce os espazos, como as súas marcas de silencio, e incluso chega a publicar un caligrama. Non esquezamos as raíces do surrealismo e a fonda pegada no autor.

O seu versilibrismo non estaba exento de preocupación polo ritmo e pola rima do texto, á que tentaba chegar de formas afastadas das clásicas. O mesmo autor admite o seu refacer constante e obsesivo nos escritos na busca da perfección na sonoridade e musicalidade total do poema. Esta loita polo ritmo perfecto lévao no derradeiro libro a unha busca das formas clásicas:

Pode que neste último libro haxa un pouco máis de clasicismo na composición dos versos, máis utilización, tampouco a utilización buscada, pero quizais do hendecasilabo, do hendecasilabo branco, do hendecasilabo encabalgado, que crea unha especie de... que quizais sexa a maneira poética máis clara e máis doada para expresar o que é unha narración, narrativamente a poesía, sen que resulte quizais demasiado contundente, ou como decía Juan Ramón Jiménez semelle un tantán dos bosquimanos, un pouco alongar o verso e despois desde logo sen ter ningún tipo de cortapisas á hora de romper tamén ese verso. (ROMANÍ 1997:97)

Os recursos estilísticos que atopamos con máis rendibilidade son a metáfora e o oxímoro, este último ten a súa razón de ser no xogo constante de contrarios que edifican o poema. Mais tamén atopamos aliteracións, xogos de palabras e un uso reiterado da ironía. Mais o que chama a atención á primeira vista é un recurso que el mesmo denominou como *porta xiratoria*,

onde as imaxes se repiten nun movemento continuo en espiral que crea unha sensación de vertixe e de incerteza.

Ti sabes que este último libro está escrito con sangue entre sombras antigas e paixóns anovadas e libres de toda carga. Nestes poemas brilla ou se nubla a miña vida destes últimos catro anos, e que en certos intres me levaron, como sonámbulo indiferente ante a vida e a morte, a esa incerta porta xiratoria entre a estancia alumeada da supervivencia e o silencio eterno, ao grande soño. ¿De que outra cousa podería falar agora a miña poesía, senón desa lus e a forza recén recuperada? (RIVAS 1997:8).

4. FONTES DOCUMENTAIS

- AMADO, M. *Vida e obra de Lois Pereiro*, Vigo, Galaxia, 2011.
- CALVEIRO, M. *Lois Pereiro Náufrago do paraíso. Biografía e antoloxía*, Vigo, Xerais, 2011.
- LOPO, A. *A palabra exacta. Biografía de Lois Pereiro* Vigo, Galaxia, 2011.
- MARTÍNEZ, I. *Lois Pereiro vida e obra*, Vigo, Xerais, 2011.
- PATIÑO, A. *Lois Pereiro. Radiografía do abismo.*, Culleredo, Espiral Maior, 2010.
- PEREIRO, L. *Conversa ultramarina*, Santiago de Compostela, Edicións Positivas, 2010.
- . *Poemas 1981/1991*, Santiago de Compostela, Edicións Positivas, 1992.
- . *Poesía completa*, Vigo, Xerais, 2011.
- . *Poesía última de amor e enfermidade 1992-1995*, Santiago de Compostela, Edicións Positivas, 1995.
- RIVAS, M. «A derradeira entrevista: “Apostei a carta máis alta”». *Luzes de Galiza*: 28, pp. 6-10. 1997.
- ROMANÍ, A. «Entrevista a Lois Pereiro sobre *Poesía última de amor e enfermidade*» Dorna:23, pp.95-99. 1997.
- SALGADO, D. *Lois Pereiro. Antoloxía poética*, Vigo, Galaxia, 2011.
- VV.AA. *Dossier Lois Pereiro. Achegas críticas*. Grupo Alea de Análise Poética/ Arquivo de poéticas contemporáneas na cultura. 2011.

ENLACES RECOMENDADOS

- Web oficial de Lois Pereiro: <http://loispereiro.blogaliza.org/>
- Consello da Cultura Galega: <http://www.culturagalega.org/>
- Coordinadora galega de equipos de normalización e dinamización lingüística: <http://www.coordinadoraendl.org/letras2011/>
- Real Academia Galega: <http://www.realacademiagalega.org/figuras-homenaxeadas>.